

Några fogdar i Strängnästrakten

Tynnelsö slott ligger på den så kallade Selaön cirka 5 kilometer nordost om Strängnäs. Slottet har anor sedan 1200-talet och ägdes under slutet av 1770-talet av familjen Hessenstein. Senast 1776 blev Helena Catharina Salholm anställd som jungfru på slottet. Hon var 28 år gammal och född i Råneå socken i Norrbotten men kom närmast från Sala där hennes far Anders Salholm var verksam som konststigare vid silvergruvan.¹ Som jungfru gjorde Helena Catharina huvudsakligen tjänst inne på slottet. Ungefär samtidigt anställs Johan Mattias Holmström som betjänt. Han hade sitt ursprung i trakten, mer om honom nedan.

De båda fattade tycke för varandra och gifte sig den 6 januari 1779. Tidpunkten för giftermålet är inte så vanlig. De flesta par gifte sig vid denna tid oftast under sensommaren och hösten. Man skulle i förstone kunna misstänka att Helena Catharina redan var gravid och att bröllopet därför hastade men så var inte fallet. Först den 23 oktober föder hon tvillingarna Gustava Vilhelmina och Mattias Carl. Förlossningen var av allt att döma svår. Samma dag dör sonen och Helena Catharina dör själv den 12 november av, som det skrivs, barnsbörd.

Överselö socken till vilken Tynnelsö hör, har tämligen ofullständiga uppgifter i kyrkböckerna och det är därför inte lätt att följa den kvarvarande familjens vidare öden. År 1792 är dottern Gustava Vilhelmina första gången antecknad i husförhörslängden i Sala hos morföräldrarna. Dessa är dock döda redan 1790. Frågan är om hon är inflyttad 1792 eller om inte varit antecknad i husförhörslängden, Det tidigare är troligast. Det framgår inte varifrån hon är inflyttad. Några uppgifter om fadern Johan Mattias Holmström går inte heller att finna. När hustrun och sonen dör är Johan Mattias antecknad som inspektor. Han förekommer inte vidare vid Tynnelsö men det finns inte heller någon utflyttningsuppgift.

Petter Holmström

Johan Mattias föddes i Älby Västergård i Överselö socken i juni 1753. Ett drygt år senare avled hans fader Petter Holmström. Modern Anna Catharina Blomberg gifte om sig med med inspektorn Anders Westman.

Petter Holmström förekommer i Överselö och Johanslund första gången 1730 och är fogde där fram till 1746 då han är skriven vid Älby då nämnd som ogift utan folk. Enligt ett domprotokoll från 1740² köper han Älby redan detta år av inspektorn Petter Ahlgren för 1200 daler silvermynt. På Älby kom han att bo granne med Mattias Blomberg med vilkens dotter han gifter sig senast 1751.

Det är obekant varifrån han kommer men en del talar för att denne kan vara densamme som befallningsmannen Petter Holmström i Länna socken. Han är antecknad vid Byringe hammar 1718 och 1719 förekommer även en hustru, Stina Leffler. Mantalslängderna är ofullständiga och saknas i Länna för åren 1719 till 1726. Mellan dessa år får dock paret barnen Elisabet 1722, Olaus 1723, ett dödfött barn 1724 samt Catharina 1725. I mantalslängden 1727 saknas Petter Holmström och är förmodligen bortflyttad. Den bouppteckning som Petter Holmström efterlämnar vid sin död 1754 uppvisar ett välbeställt bo med innehåll som antyder en hög levnadsålder. Det finns med andra ord en del som talar för att befallningsmannen/inspektorn Petter Holmström är en och samma person. Petter förekommer ytterligare en gång vid rätten nämligen 1747 då man vill att han ska förklara det åverkan han gjort i kronoparken Brännåsen. Han omnämns nu som *"för detta frälseinspektoren men nu åbon uti Älby"*.

Den bouppteckning som upprättades efter Petter Holmström innehåller flera intressanta uppgifter. Efter sitt köp av Älby lät Petter uppföra ett antal nya hus och dessutom en trädgård. Värdet på egendomen ansågs därför ha ökat från 1200 daler till 2000 daler silvermynt. I bouppteckningen uppräknas kontanta penningar av guld och silver samt en *"skådepenning öfwer ophäfna belägringen uti Thuvin år 1726"*. Bland föremålen förekommer också två tekannor och en kaffepanna. Dessa drycker förekom företrädesvis i societeten vid denna tid. En tobakseldtång gör det troligt att han var rökare. Några pipor förekommer ej men då de vanliga så kallade kritpiporna mer eller mindre var en slit- och slängvara är det troligt att de ej betingade ett högre värde. Vapeninnehavet var tämligen stort

¹ Läs mer i Anders Salholm - malmletare och konststigare

² Selebo härad 1740 22 september

för en civil person, en hagelbössa, en lodbössa med halfspännarlås och ett par pistoler med gröna kappor. För en hög social status talar också en "*rund hwit peruque*" och de två spanskrör (spatserkäppar), en med knapp och en med krycka som omtalas. I klädesväg nämns en blå surtut och en brun klädesklädning med förgyllda knappar vilken med sina 48 daler var förutom en vagn, det högst värderade enskilda föremålet i bouppteckningen. Ytterligare ett klädesplagg, en nattrock i röd och vit satin, kan nämnas. Bland böckerna återfinns de vanliga, bibel och psalmbok, men även en lagbok och några skolböcker. Lite mer udda är Wilkinasaga, troligen tryckt 1715 innehållande berättelser om "*göthiska konungars och hieltars forna bedrifter*"³. En annan bok "*Sleidani reformationis historia*" skulle kunna vara författad redan på 1500-talet av Johannes Sleidanus som levde 1506-1556. I uppteckningen nämns även två conterfej, det vill säga målade porträtt. Det ena större i svart ram och det andra mindre. Slutligen ska här nämnas en eka och fiskeredskap, bland annat gösnät samt en bistock som var en av sonen Petters fadergåvor.

Anna Catharina Blomberg

Petter Holmströms hustru var född 1718. Det har inte gått att finna henne i någon födelsebok men troligen var hon född i Kärnbo socken och Ramsö gård där fadern var arrendator från 1714. De av hennes anförädrar som är kända härstammar de flesta från Strängnäs stad och omgivande trakter. Morfadern Olof Broman var tyskskomakare i Strängnäs stad och bodde på Västerviken. Han är troligen inflyttad i staden någon gång i slutet av 1680-talet möjligen tillsammans med hustru Elisabet Almberg eftersom uppgifter saknas för dem före dottern Marias födelse 1690. Det finns en Olof tidigare i Västerviken nämligen Olof Olofsson som 1675 gifter sig med Margareta Olofsdotter och vars söner Olof och NN dör 1686. Denne man var också tyskskomakare och möjligen rör det sig om samma person.

Olof Broman avlider i juni 1693 och efterlämnar förutom Maria också dottern Catharina. Den senare dör troligen i unga år. Elisabet gifte därefter om sig med skomakaren Hans Lundberg. I en ägodelningskrift från 1733⁴ berättas att Elisabet och Hans bodde på Långgatan nr 119. Möjligen är detta samma fastighet som Olof Broman bebodde i början av 1690-talet. Här nämns samtliga arvingar till Elisabet som var den som levde längst av de båda. Sönerna Carl och Johan var boende i Strängnäs den förstnämnde stadsnotarie och den senare magister vid läroverket. Dessutom nämns halvsystemen Maria Broman gift med länsmannen Mats Blomberg. På sin mors sida nämns vid några tillfällen en släkting, Marias moster Catharina Loding gift med Isak Loding. I häradsrätten nämns att hon till Maria "*i anseende till den kostnad möda och besvär hon haft vid hennes skötande till henne testamenterar all sin lösa ynkliga egendom att äga och behålla vid hennes frånfalle*"⁵. När hon några år senare avlider får dock halvbröderna några få saker ur boet, bland annat en solfjäder och en senapskvarn. De sista åren hade hon vistats på Åleby hos sin systerdotter.

Maria Broman gifte sig 23 år gammal 1 januari 1713 med pedellen (vaktmästaren) vid Strängnäs läroverk, Mattias Blomberg. Bröllopet brådskade. Maria var höggravid och den första februari föddes sonen Johannes. Redan året därpå står Mattias som arrendator av Ramsö gård i Kärnbo socken. Han tycks ha det gott ställt. När Fjälsta i Ytterselö socken 1716 är skuldlagt för obetalda utlagor (skatter) löser han in det samma. Det dröjer dock ytterligare något år innan affären är slutförd och troligen flyttar man inte dit förrän 1719. Härfter omnämns Mattias omväxlande som fjärdingsman och befallningsman. Den förre arrendatorn auditören Petter Raams arvingar ville att Mattias Blomberg till dem skulle betala en summa pengar vilket han nekade till. Eftersom han löst in kronoskulden betraktade han sig som ägare till egendomen. Mattias får rätt i frågan.⁶

År 1726 i början av juni brinner två hemman i byn Berga ned till grunden. Gårdarna ägs av lagman Salins änka Helena Salin. Eftersom gårdarna var försäkrade utgick en brandstod och Mattias lovade återuppbygga dessa om han fick ersättningen. Familjen flyttar till den nybyggda gården men relationen med Helena Salin tycks ha varit ansträngd. Vid ett tillfälle anser hon att Mattias har olovligt huggit på Berga skog. Han tar hjälp med vittnesmål av sin svåger stadsnotarien Olof Lundberg men detta ogiltigförklaras eftersom de är släkt med varandra. Ytterligare anklagelser

³ <http://libris.kb.se>

⁴ Strängnäs rådhusrätt F II:2

⁵ Selebo härad 16 juni § 3 1741

⁶ Selebo härad januari 1718 §33

kommer de närmaste åren, Han har gjort hägn på Helena Salins marker och brutit upp lås på hennes bodar. Dessutom har han huggit ner en ek⁷.

I hushållet fanns sedan 1716 också Mattias föräldrar Måns Larsson Blomberg och Maria Matsdotter. Efter deras död i mitten av 1720-talet tilltalas Mattias av sin bror Lars och sväger Hans Sundelius i Strängnäs och beskylls för att använt sig av föräldrarnas bohag. Dessutom har han inte gjort någon bouppteckning efter dödsfallet och de anser också att han använt dem som gratis arbetskraft i hushållet. Mattias svarar att han väl försörjt sina föräldrar och bestått dem med begravning ”, och hwad det öfriga så kallade skräp som efter dess föräldrars död skall warit, hafwa de det bästa i deras lifstid efter eget behag i oträgda () föryttrat: och allenast efter sin död qvarlemnad en ko och en gammal kåpparpanna med hatt och pipor. Det han wäl skall förtiänt för dess hafda möda och besfvär”.⁸ Häradsrätten dömer till Mattias fördel när det gäller modern som han försörjt i elva år. Fadern däremot har kunnat göra några mindre sysslor och där kan Mattias inte förvänta sig någon ersättning för födan. Däremot ska han ersättas för jordfästningen.

Liksom många andra runt Mälaren idkade även Mattias Blomberg någon handel med Stockholm. Man får förmoda att det rörde sig om jordbruksprodukter. Tillsammans med soldaten Johan Ekerot skulle han 1731 fara till Stockholm med några varor. När Mattias hade lastat båten var det Johans tur. Han dröjde dock med lastningen och Mattias hade då sagt att han ”löper ikring socknen och super sig fuller” ”och att han hade lust slå honom för käften”. Johan svarade med att kalla Mattias för Hundsvått. Tvisten löstes med böter. Mattias Blomberg förekommer då och då i tingsprotokollen i dylika tvister rörande ersättning för bland annat lånade kor och illa hanterade hästar. Vid ett tillfälle⁹ får han böta för att han lejt en dräng som rymt från sin tjänst hos länsman Berggren. Tidvis tycks han ha haft en något sämre ekonomi. 1737 får han till exempel pantsätta två kor och en tjur i stället för de utlagor han inte kan betala.

Mattias Blomberg och Maria Broman dog 1762 respektive 1756 på Äleby i Överselö socken. Endast två av barnen Anna Catharina och Mats är säkert gifta. Den senare med Anna Jansdotter år 1753. Huruvida övriga barn är tidigt döda eller gifta på annan ort är osäkert då husförhörslängder saknas under de år som är intressanta ur denna aspekt.

Kyrkböckerna i dessa delar av Sörmland är minst sagt fragmentariska under sent 1600-tal och tidigt 1700-tal. Varifrån släkterna Almberg, Broman och Blomberg kommer är därför höljt i dunkel. Förhoppningsvis dyker något av namnen upp i en närliggande socken eller kanske i Stockholm och gör det möjligt skapa en koppling till Strängnäs.

⁷ Alla ekar tillhörde kronan och kunde inte utan tillstånd fällas.

⁸ Selebo härad 1 oktober 1728 § 8

⁹ Selebo härad 26 september 1738 § 6

Ättlingar till Olof Broman i Strängnäs

Tabell 1

Olof Broman † 1693-06-06 Stängnäs stad Västerviken

Make: Elisabeth Almberg † 1732 Strängnäs stad Långgatan

Gift 2 med skomakarmästaren Hans Lundberg

Barn:

1 Maria Broman * 1690-01-28 Strängnäs † 1756-04-12 Överselö Älby, tabell 2

1 Catharina Broman * 1692-12-14 Strängnäs

2 Carl Lundberg

2 Johan Lundberg *1699-03-24 Strängnäs

Tabell 2

Maria Broman * 1690-01-28 Strängnäs † 1756-04-12 Överselö Älby

Make: Mattias Blomberg * cirka 1682 † 1762-08-21 Överselö Älby Västergården

Barn:

Anna Catharina Blomberg * 1718 † 1782-02-16 Överselö Älby, tabell 3

Johannes Matsson * 1713-02-01 Strängnäs

Carl Matsson * 1722-01-18 Ytterselö

Johan Matsson * 1725-01-22 Ytterselö

Mattias Matsson * 1726-05-15 Ytterselö

Anders Matsson * 1729-09-14 Ytterselö

Fredrik Matsson * 1732-07-09 Ytterselö

Gustaf Matsson * 1734-09-22 Ytterselö

Tabell 3

Anna Catharina Blomberg * 1718 † 1782-02-16 Överselö Älby

Make: Petter Holmström † 1754-07-15 Överselö Älby

Barn:

Petrus Holmström * 1751-04-08 Överselö, tabell 5

Johan Mathias Holmström * 1753-06-19 Överselö Älby, tabell 4

Make: Anders Westman * 1713 † 1769 Överselö

Inga barn kända

Tabell 4

Johan Mathias Holmström * 1753-06-19 Överselö Älby

Make: Helena Catharina Sahlholm * 1748-02-27 Råneå Rånbyn † 1779-11-12 Överselö Tynnelsö

Barn:

Gustava Vilhelmina Holmström * 1779-10-23 Överselö Tynnelsö † 1848-06-08 Sala

Mattias Carl * 1779-10-23 Överselö Tynnelsö † 1779-10-24 Överselö Tynnelsö

Tabell 5

Petrus Holmström * 1751-04-08 Överselö

Make: Christina Maria Richter * 1756

Barn:

Anna Christina Holmström * 1785-12-22 Överselö Älby